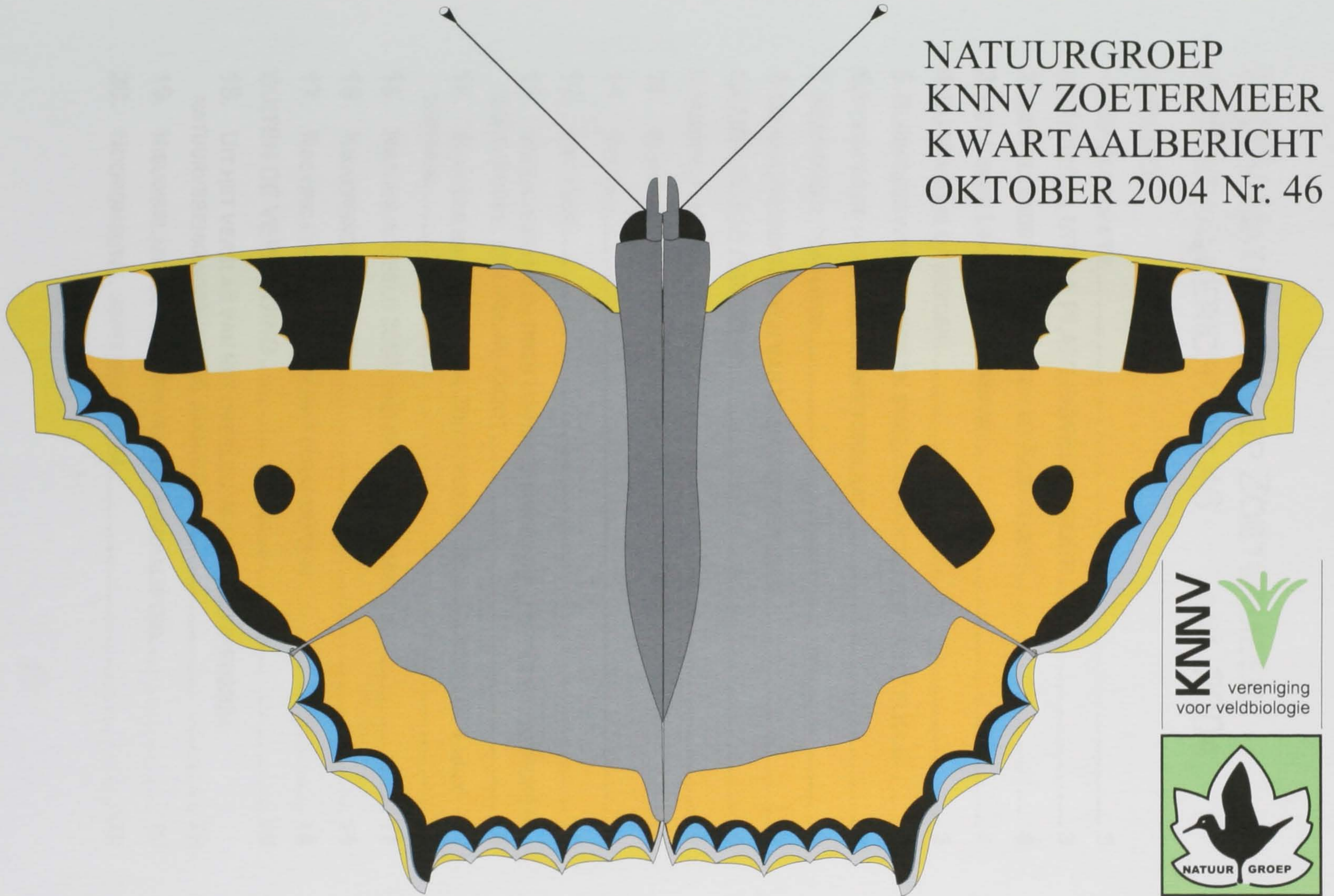

NATUURGROEP
KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
OKTOBER 2004 Nr. 46

KNNV
vereniging
voor veldbiologie

KNNV NATUURGROEP ZOETERMEER

KWARTAALBERICHT Nr.46 okt. 2004

INHOUD

1. VAN DE REDACTIE	3
BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP	3
2. AANVULLENDE WAARNEMINGEN UIT SEGHWART	4
3. HET LANGE LAND IN DE AVONDZON	4
4. BIJ MONIQUE OP BEZOEK	5
5. BLEEKGELE DROOGBLOEM EN MOERASDROOGBLOEM NAAST ELKAAR	7
6. VOORDAT DE VERSTEDELIJKING TOESLAAT	8
7. NOORDHOVE 'S AVONDS	8
8. BRAAKLIGGEND TERREIN VAN LEEUWENHOEKLAAN	9
GEZIEN IN ZOETERMEER:.....	10
9. NIEUWE PLANTENVONDSTEN.....	10
10. KLIMOPBREMRAAP (OROBANCHE HEDERAE) IN ZOETERMEER.....	13
11. VOGELS	14
12. INSEKTEN.....	15
13. VEELKLEURIG AZIATISCH LIEVEHEERSBEESTJE (HARMONIA AXYRIDIS) IN ZOETERMEER, EEN NIEUWE EXOOT	15
14. SLAKKEN EN SCHELLEN IN ZOETERMEER: GROTE AARDSLAK LIMAX MAXIMUS.....	16
15. NATUUR IN BEELD 2004, AMFIBIEËN EN VISSSEN.....	17
16. KIKKERBADJE –BEDJE.....	18
17. RECTIFICATIE WIJNRUIT BLIJKT SLAAPMUTSJE	18
BUITEN DE VERENIGING	19
18. UIT HET VERSLAG VAN HET OVERLEG VAN DE ZOETERMEERSE NATUURVERENIGINGEN VAN 25 AUGUSTUS J.L.	19
19. NIEUWSBLAD ZOETERMEER VRAAGT JOURNALISTEN.....	19
20. NOORDNIEUWS, SEPTEMBER 2004.....	20

21. NATUUR- EN MILIEUAGENDA ZOETERMEER	22
22. NAMEN	24
23. IK WIL OOK LID WORDEN.....	24
24. INDEX.....	24

Inhoud laatste kwartaalbladen en complete index op www.bk.tudelft.nl/urbanism/team > Publications

Ook in Zoetermeer schrijft de natuur geschiedenis.

*Zij zoekt haar journalisten,
want zij bestaat slechts bij de gratie van wie haar ziet.*

*Doe 1x per 2 à 3
weken 2 uurtjes
mee met de
plantenwerkgroep.
Goeie sfeer,
boeiend, leerzaam,
nuttig.
Informatie: Evelien
van den Berg, tel:
079-3213445
(18:00-19:30)*

1. Van de redactie

Over het ontdekken van nieuwe soorten en bijzondere soorten op nieuwe plekken hebben we dit jaar geen klagen gehad in Zoetermeer. Dit zal iedereen opgevallen zijn die ons kwartaalbericht nauwkeurig leest. Iedere keer blijkt weer dat naarmate er meer en nauwkeuriger gekeken wordt, moeder natuur verrassingen voor ons in petto heeft. Deze kennisvergroting van de laatste jaren hebben we voor een belangrijk deel te danken aan de sinds 1 april 2002 van kracht zijnde Flora- en faunawet. Daardoor zijn er in opdracht van de gemeente verschillende ecologische onderzoeken uitgevoerd op plekken waar ontwikkelingen op stapel staan, zoals b.v. in het van Tuylpark. Maar ook in de 4 natuurstergebieden worden in opdracht van de gemeente iedere vijf jaar de natuurwaarden geïnventariseerd. Zo wordt consequent gewerkt aan het vergroten van de ecologische kennis van ons gemeentelijk grondgebied. Maar niet alleen de biologen die in opdracht van de gemeente hun werk doen dragen zo hun steentje bij, ook de lokaal actieve natuurverenigingen waaronder onze eigen KNNV-afdeling zorgen voor waardevolle natuurgegevens. Tevens worden nieuw ontdekte soorten of ontwikkelingen sneller via internet bekend bij iedereen die in de lokale natuur is geïnteresseerd. Belangrijke informatiebronnen zijn bijvoorbeeld de website van de vogelwerkgroep: www.vwgzoetermeer.nl, het vogeldagboek van Adri de Groot: aan te vragen op: Adri.deGroot@tiscali.nl en de gemeente website Natuur in Beeld die de in Zoetermeer waargenomen amfibieën en vissen laat zien.

Aan onze KNNV-website: www.knnv.nl/zoetermeer: gaat komend kwartaal gewerkt worden. De bedoeling is dat we volgend jaar onze interessantste waarnemingen, aan de hand van digitale foto's op de website kunnen zetten. Ook alle oude kwartaalberichten zullen via deze website geraadpleegd kunnen worden. Reageren kunt u nu al door ons te mailen op: zoetermeer@knnv.nl

De gesprekken over samenwerking tussen de groene Zoetermeerse verenigingen, IVN, KNNV en VWZ hebben o.a. geresulteerd in het linken van de websites en in een gezamenlijke nieuwjaarsbijeenkomst plus borrel op donderdagavond 13 oktober 2005 op een nog nader te bepalen locatie. Annet de Jong houdt ons op de hoogte.

BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

Fig. 1 Plantenwerkgroepleden in actie

2. Aanvullende waarnemingen uit Seghwaert

op vrijdag 9 juli.

Johan Vos

Fig. 2 Akkerklokje

De plantenwerkgroep had op 8 juli het "Lange Land" (het parkgebied aan de zuidkant van de Zoetermeerse plas) op het programma staan. Gezien het feit dat het gros van onze leden deze avond niet beschikbaar was, werd besloten om het "Lange Land" op vrijdagavond te bezoeken. Helaas regende het deze avond, overigens net als de donderdag eraan voorafgaande en heb ik met Tilly een aantal "probleemgevallen" van 24 juni aan een nader onderzoek onderworpen. Zoals bekend, is in Seghwaert het privé- en openbaar groen zeer nauw met elkaar verweven en wordt het openbaar gebied niet bepaald intensief onderhouden. Ook blijkt dat in de tuinen heel wat met de wilde flora wordt getuinierd. Zo bleek een tweede groeiplaats van kroonkruid zich in de invloedssfeer van een wilde plantentuin te bevinden. Bij de eerste groeiplaats hebben we de bron overigens niet kunnen traceren. Ook de wilde cichorei bleek uit een natuurlijk ingerichte tuin te zijn ontsnapt. In die tuin zagen we tevens: Grote kaardebol, grote watereppe, grote kattenstaart en groot kaasjeskruid met donkerpurpere bloemen.

Deze vorm kunnen we nu overigens met een gerust hart tuinkaasjeskruid (*Malva sylvestris* var. *rosea*) noemen. En dan de klokjes! In vele soorten en vormen kom je ze bijna overal in Seghwaert tegen. Naast akker-, ruig en prachtklokje is de meest voorkomende soort daar kruipklokje (*Campanula porscharskyana*), een soort die we tot nu toe, om onduidelijke redenen overigens, niet hebben gestreept. Ook het karpatenklokje (*Campanula carpatica*) troffen we verwilderd op een stenen talud aan, daarna ook een paar keer als tuinplant. Het gaat om een "polvormige" soort met kleine, gekroesde lichtgroene bladeren en bloemen ter grootte van het prachtklokje op onbebladerde stengels. Verder nog aanvullend: grote teunisbloem, met rode knobbeltjes op de stengel en rood aangelopen kelkbladen, de gewone (rechte) rolklaver met opvallend smalle deelblaadjes en hondspeterselie, een steeds zeldzamer wordende schermbloemige die refereert aan het agrarisch verleden van Zoetermeer.

3. Het Lange Land in de avondzon

op vrijdag 16 juli

Tilly Kester

Het zomeren wil dit jaar maar niet echt lukken. Even leek het erop dat ook deze avond in het water zou vallen omdat het 's middags nog regende. Maar uiteindelijk klaarde het op en werd het een zeldzaam mooie en zachte zomeravond met een heerlijk zonnetje. Om 19.00 uur troffen Sinie met haar hondje Kazan, Johan, Peter en ik elkaar bij het fietstunneltje onder de Aziëweg. Zoals gebruikelijk bekeken we eerst een paar meegebrachte planten. Dit keer had Sinie die van Schiermonnikoog meegenomen waar ze een dagje was geweest. Johan vertelde dat het deze zomer in Zoetermeer nieuwe soorten "regent" met als hoogtepunt de klimopbremraap in Meerzicht (zie ook elders in dit blad). Deze avond is voor het Lange Land gekozen omdat de verenigingen die hier gehuisvest zijn in het nieuwe bestemmingsplan, dat momenteel in de maak is, wat meer armslag krijgen. Een goede reden dus om de plantengroei in dit gebied eens aan een kritisch onderzoek te onderwerpen.

Fig. 3 Kruldistel

Het Lange Land is een parkachtig gebied, ingeklemd tussen een uitloper van de Zoetermeerse plas en de plas zelf waar hondenbezitters dankbaar gebruik van maken. Dat het gebied ook bij de honden zelf in trek is liet Kazan deze avond duidelijk merken. Aan de rand van de plas zelf zijn een Japans Chinees restaurant en de Zoetermeerse zeilvereniging gehuisvest. Verder staan er in het gebied verspreid ook nog diverse houten gebouwen van sportverenigingen. Bijzonder aan het Lange Land is dat het nog delen spontaan doorgegroeid wilgenstruweel kent, vergelijkbaar met het Prielenbos. In de omgeving waar de diverse verenigingen zaten maakte op ons een erg ruige indruk. Zo zagen we naast elkaar menshoge krul- en speerdistels.

Daarna volgden we de fleurig ogende oevers aan de zuidzijde van het gebied. Ze zijn een aantal jaren geleden natuurvriendelijk ingericht en toen ook ingezaaid met inheemse soorten. Het resultaat: pleksgewijs harige ratelaar, pastinaak en jacobskruiskruid. Verderop gewone brunel, gewone margriet, knoopkruid en gewoon duizendblad.

In het riet zong de kleine karekiet en ergens ook een merel. Aan de bosrand stond een kaardebol en tussen de bomen en struiken verscholen stond de brede wespenorchis. Van het bruggetje naar de wijk de Leyens kan nog gezegd worden dat het open gezet kan worden. Dit om in tijden van ijs de schaatsende Zoetermeerder vrije doorgang te verlenen. Op het water waren een vader en zoon aan het kanoën. Het water was glashelder, waterplanten waren er nauwelijks. Wel wat kroosjes die we opgevist hebben. Kazan bleek ineens zeer geïnteresseerd in meerkoeten en zwom ze achterna.

Langs de waterkant zagen we naast het vele riet ook grote kattenstaart, heelblaadjes, zomprus, watermunt, gewone engelwortel en moerasandoorn. Een paadje door het riet leidde ons rechtstreeks naar de beekpunge die aan de waterkant prachtig stond te bloeien. Verder vlogen lantaarntjes en een vrouwtje oeverlibel. Op weg naar het Japans-Chinees restaurant moesten we ons een weg banen door het riet. Het hakhoutbos van essen is deze winter teruggezet en stond vol met jong fluitenkruid. Ook zijn er een paar grote takkenrillen gemaakt. De groene specht liet zich voor de tweede keer horen deze avond. Boven een haag van spaanse aak (*Acer campestre*) stak hier en daar een roos uit. Deze rozen worden door vogels verspreid en kunnen opgroeien in het bescherming biedende haagmilieu. Verderop in een bosje met meidoorns vond Peter een bleke franjehoed. Toen, geheel onverwachts dook Peter's favoriete zweefvlieg op. *Volucella zonaria* pada op de akkerdistel, een mannetje, en die worden veel minder vaak gezien dan vrouwtjes.

Toen door het wilgenbos naar het rietland aan de noordzijde gelopen. Ik heb een aantal jaar geleden het Km-hok waarin dit gebied is gelegen geïnventariseerd en toendertijd ook orchideeën in dit rietland aangetroffen. Na even zoeken vonden we er een paar met ongevlekt blad, rietorchis? De vruchten zijn in deze tijd van het jaar mooi te zien. In het bos aan de rand van dit rietland zat in een dode top van een wilg een grote bonte specht te hakken. Op de terugweg toch nog even een kijkje genomen in dit bos. Vele wilgen waren inmiddels omgevallen en overwoekerd met brandnetels, hondsdraf en kleefkruid. Aan de rand bloeiden nog enkele dagkoekoeksbloemen en wat look zonder look. Johan liet ons zien, dat look zonder look later in het jaar aan de zijkant opnieuw uitloopt en gaat bloeien. Dat had ik niet eerder gezien. Geen bijzondere ontdekkingen dit keer maar wel een bijzonder sfeervolle en rustige avond met veel soorten en met, zoals gebruikelijk inmiddels, een bekertje thee van Sinie ter afsluiting.

4. Bij Monique op bezoek

op donderdagavond 22 juli

Tilly Kester

En deze donderdagavond was de buurt van ons plantenwerkgroep lid Monique aan de beurt om op z'n wilde plantengroei onderzocht te worden. De zeer zeldzame klimopbremraap was in deze contreien waargenomen dus hebben we ook de groeiplaats van deze nieuwe aanwinst in de route opgenomen. We, dat waren: Monique, Sinie, Johan, Peter en ik. Voor we vertrokken hebben we de grote tuin van Monique nog even kunnen bewonderen. Er stond o.a. gevleugeld hertshooi, duidelijk te herkennen aan de 4 vleugels langs de stengel en St Janskruid dat in plaats daarvan twee lijsten en natuurlijk veel grotere

bloemen draagt. Sinds mensenheugenis is bekend dat je geneeskrachtige olie uit St. Janskruid kunt winnen. Sinie wilde een poging wagen dus horen we ter zijner tijd van haar graag of en hoe dat gelukt is. Eerst hebben we de Zijlberg, Zilverberg, Zandberg en Wildenberg bekeken. Net buiten de tuin van Monique zagen we gele helmbloem en kruipklokje.

Op mijn rondjes in Seghwaert zag ik op heel veel plekken klokjes staan. Ik was vooral benieuwd of er in Meerzicht dezelfde diversiteit aan klokjes en vooral ook in dezelfde hoeveelheid groeit dan in Seghwaert. Dat was dus op het eerste gezicht niet zo. Bovendien zag deze buurt er veel "schoner" uit. Maar kruiden zoals citroenmelisse, lavendel en oreganum groeien wel vrolijk buiten de tuinpoorten en ook her en der in het plantsoen. In de eerste rotonde tussen de kinderkopjes stond o.a. schapezuring, een jonge vlinderstruik, geel nagelkruid, bosrank, koningskaars en een "tuinplantje" met paarse bloemetjes, dat we niet direct thuis konden brengen. Iets verderop in het talud van de splitlevelwoningen diverse exemplaren groot heksenkruid, verder overal in de plantvakken haagwinde en bosrank. Andere planten in het plantsoen waren gevlekt longkruid en moerasandoorn.

Fig. 4 Groot heksenkruid

Ergens op de Wildenberg groeide hop in een kornoelje (nog geen meter hoog). Langs de huizen stond schijnpapaver in oranje uitvoering en tengere vetmuur. Weer terug bij Monique loopt achter het huis een brede strook bosplantsoen. Aan het begin van het houtsnipperpad groeide de tuinknolparasolzwam. Een witachtige paddestoel met een grote knolvormige voet. Iets verderop stond een paddestoel die leek op de schubbige boschampignon, maar deze ruikt normaal niet naar anijs. De paddestoel die wij vonden deed dat wel en had mooie ringvormige bruine schubben. Volgens Peter zou het een broertje daarvan kunnen zijn. Aan het eind van het pad stond een grote plek met donsvoetjes.

Daarna staken we de Meerzichtlaan over. In de berm aan beide kanten Zoetermeerse graslandsoorten als gewoon duizendblad, knoopkruid, peen, hopklaver en pastinaak. Parallel aan de weg hebben we in het Starre- en Scheveningse bos de zwerminktzwam, het prachtklokje en weer die oranje schijnpapaver gezien. Volgens Monique komt de oranje uitvoering van de schijnpapaver meer voor dan de gele. Aangekomen bij de tuin met de klimopbremraap hebben we die uitgebreid bewonderd en gefotografeerd. Over hoe deze soort daar gekomen is kun je lang filosoferen. Elders in dit blad meer details. Boven de huizen zagen we volop gierzwaluwen vliegen. Deze kunnen terecht in de nokken van de daken van bepaalde huistypen. Uit observatie was gebleken dat er dit jaar meer gierzwaluwen waren dan voorgaande jaren. Weer op weg naar de Zijlberg, zagen we langs een muur parapluutjesmos dat behoort tot familie van de levermossen. Om deze zwoele avond op gepaste wijze af te sluiten hebben we bij Monique in de tuin nog een kopje heerlijke thee gedronken.

5. Bleekgele droogbloem en moerasdroogbloem naast elkaar

op donderdag 5 augustus

Fred Reeder

Fig. 5 Bleekgele droogbloem

Fig. 6 Moerasdroogbloem

Het was een mooie avond, die 5e augustus die we in maart hadden aangewezen als bestemd voor het tweede bezoek aan de moeraszone die grenst aan het Balijbos. Boswachterij Balij, inclusief deze zone is in beheer bij het Staatsbosbeheer. De streeplijst met planten van de tiende juni was door Johan meegenomen ter controle en aanvulling. Tijdens de fietstocht van de Balijhoeve naar de plek waar we de vorige keer met onze zoektocht gestart waren vielen ons grote gele vlekken op die tegen de geluidswal langs de A12 zichtbaar waren. Even afstappen dus en zie daar allemaal grote groeiplekken

van gewone rolklaver (*Lotus corniculatus* subsp. *corniculatus*). Bij het bruggetje de fietsen weer gestald en de route van de vorige maal gevolgd. De groep week qua samenstelling af van die van de vorige keer. De vaste kern dit jaar van Tilly, Johan, Sinie en Fred werd dit keer aangevuld door Ben en Mieke, waarvan de laatste helaas weer snel moest afhaken. Met een oostenwindje in de rug dit keer, waarbij de geluiden van de A12 en de spoorlijn extra hard overkwamen, werden al snel nieuwe soorten aan de lijst toegevoegd zoals drie ganzenvoetsoorten, rode waterereprijs, grote waterweegbree, zwanenbloem en buddleja. Natuurlijk stond hier ook de blaatrekkende boterbloem waarbij de vraag naar voren kwam. Vanwaar dat blaatrekkende? Welnu zoals beloofd heb ik het opgezocht in de onvolprezen Nederlandse oecologische flora deel 1 waarop pagina 248 het volgende wordt vermeld. "De naam *Ranunculus sceleratus* betekent boevenboterbloem. Bedelaars wreven hun huid ermee in, zodat het blaatrekkende sap van de plant ontstekingen veroorzaakte. Dit had tot doel om het medelijden van de burgers en daardoor hun giften te vergroten".

Onder het geroep van de tureluur en wat ganzen ontdekten we vervolgens nog zwaluwtong, boekweit, gevleugeld hertshooi en moerasandoorn. En toen tot onze verrassing de bleekgele en moerasdroogbloem vlak bij elkaar op het drooggevalen deel van de oever. Die bleekgele zijn we vorig jaar tegengekomen bij de oude fietsenstalling van het vroegere zwembad in het van Tuijlpark. Een toch wel heel andere en veel drogere omgeving. Dat de bleekgele hier staat kan heel goed volgens dezelfde Flora evenals de moerasdroogbloem. Deze laatst zal op de andere vindplek echter niet zo gauw voorkomen. Daar Tilly zoals gebruikelijk weer extra aandacht aan de in het water groeiende soorten moest geven, deed ze dat dit keer letterlijk door zich vanaf de brug in het water te laten zakken. Welk smalbladig fonteinkruid er boven kwam weten we niet. Bij een ondergaand zonnetje boven de plas werd na ruim twee uur de startplaats weer bereikt waar het kopje thee van Sinie weer zeer welkom was.

6. Voordat de verstedelijking toeslaat

op donderdag 19 augustus

Fred Reeder

Fig. 7 Gevleugeld helmkruid,
Scrophularia umbrosa

Na een dag met hoosbuien en wolkbreuken was het de avond van de 19e augustus droog met een frisse wind. Bij de brandweerkazerne van Oosterheem verzamelde de plantenwerkgroep. In deze vakantietijd is het altijd maar een beetje afwachten wie er komt. Annet en Johan waren er al toen ik arriveerde en Ben kwam ook aangefietst. Met zijn viereen op pad door dit wat desolate landschap gevormd door een groot zanddepot, nog wel gebruikte akkers door nieuw aangelegde zanddijken bedreigd, tesamen met een vier-baans weg in aanleg en een spoorviaduct dat overal dwars door heen lijkt te gaan vormde dit het decor van deze avond. Het geheel gezien vanaf het parkeerterrein voor de brandweerkazerne. De strook links van de weg leverde veel pionierplanten met hondspeterselie als leuke verrassing. Deze soort was vroeger in Zoetermeer een redelijk algemene verschijning, lijkt op peterselie maar is uiterst giftig. Verder krul- en ridderzuring en wat mogelijke tussenvormen die ook wel bermzuring genoemd worden. Grassen als duist en kropaar konden aan de lijst worden toegevoegd.

In de greppels met water stond hanenpoot, liesgras en grote waterweegbree in bloei. En zie daar, ineens dook het bijna uitgebloeide gevleugeld helmkruid weer op.

De enkele bloemetjes die nog aan de plant zaten werden uit elkaar gesloopt en dat zorgde meteen voor "de vondst van de avond". De nog niet eerder in Zoetermeer gevonden ondersoort (subsp. *umbrosa*) Verder heel veel melganzevoet. We keerden om en volgden de andere berm terug met een fraai uitzicht op de nog steeds aanwezige oeverwal, die dit jaar op het zanddepot is ontstaan en zoveel stof heeft doen opwaaien. Boven de wal met gaten, die duidelijk zichtbaar waren, vlogen nog steeds tientallen oeverwaluwen. Als laatste vermeldenswaardige plant kan het smal vlieszaad worden genoemd dat we in de berm vonden. Helaas nog steeds zonder zuurtjes van Evelien en zonder thee van Sinie. Die moesten we dit keer wegens vakantie ook missen, dus hebben we met droge kelen de fietsen maar gepakt en zijn huiswaarts gekeerd. Wanneer je omkijkt beseft je dat hier de "verstedelijking" toeslaat en volgend jaar weinig meer van het oude akkerlandschap overlaat.

7. Noordhove 's avonds

op 2 sept. 2004

Annet de Jong

Fig. 8 Rietzwenkgras, *festuca arundinacea*

Wat boffen wij toch als plantenwerkgroepers! De afgelopen twee weken heeft het gehoosd en het was de natste augustus maand ooit. Maar als er een inventarisatieavond gepland staat, is het weer het mooiste weer van de wereld. Zo ook donderdagavond 2 september. Het was zelfs zo aangenaam dat we de hele tijd zonder jas rondgestruind hebben in een Noordhovense kilometerhok. We waren deze avond met z'n drieën, Peter, Ben en ik (Annet). Wel wat onwennig zonder Johan Vos en/of Tilly Kester. Maar met een gemiddelde van één soort per minuut was de streeplijst een uurtje later toch 60 soorten rijker! Omdat het snel donker werd, namen we de "twijfelgevallen" mee in een plastic tasje. Die gingen we onder het genot van een kopje thee thuis rustig aan een nader onderzoek onderwerpen. Hierdoor konden wij o.a. twee grassen: rietzwenkgras, inderdaad in prachtige grote glanzende, dichte donkergroene pollen groeiend en glanshaver, een iel exemplaar aan de lijst toevoegen. Ook de basterdwederik gaf stof tot studie en discussie. Waren het nou klierharen of toch gekromde, klierloze haren?

gierzwaluwen cirkelden boven onze hoofden. Volgens Peter zijn septemberwaarnemingen van gierzwaluwen wel bijzonder. Ook het paddestoelenseizoen is weer begonnen. In het park de bleke franjehoed die om zijn bruin violette plaatjes alom bewonderd werd.

8. Braakliggend terrein van Leeuwenhoeklaan

op 16 sept. 2004

Annet de Jong

Foto Annet de Jong

Fig. 9 Hondspeterselie

Voor de laatste keer gedurende het groeiseizoen 2004 gingen de plantenwerkgroepleden van Zoetermeer "op pad". Op aanraden van Johan Vos bezochten we het braakliggend terrein waar voeger de gebouwen van gemeentewerken stonden aan de van Leeuwenhoeklaan/Mlamingstraat. Tilly, Peter, Ben, Monique, Sinie en ik (Annet) konden onze harten weer eens ophalen.

Onder het papagaaiachtig gekwetter van een 15-tal halsbandparkieten struinden we heerlijk door de "bush" en hebben wij volop nog leuke plantjes aan kunnen strepen! Er waren dan ook verschillende "vondsten van de avond". In een uithoek vonden wij een vrij grote populatie klein springzaad. Nadat in eerste instantie "fluitenkruid" werd geroepen, konden Peter en ik bevestigen dat het hier om een exemplaar van hondspeterselie ging met die karakteristieke lange, dunne, teruggeslagen omwindselbladen. Verder nog een paar exemplaren van hazepootje en een mooi bloeiend exemplaar van bezemkruiskruid. Tijdens het nuttigen van een overheerlijke kopje "Sinie-thee" bij de fietsen deed de ansichtkaart van het Central Park in New York de ronde met de aanmoedigende woorden van Johan erop.

NB: Door een communicatiestoornis stond Fred Reeder op 16 september **alleen onderaan de Meerpolderdijk** waarvan hij hieronder verslag doet

De laatste plantenwerkgroepavond zou onderaan de Meerpolderdijk ter hoogte van de natuurvriendelijke oevers plaatsvinden. Om half zeven was ik daar ter plaatse en daar is het, wat de leden betreft dan ook bij gebleven. Dat niemand kwam opdagen lag niet aan het weer. Vele andere oorzaken zijn daarvoor op te voeren. Immers vorige keer kon ik zelf ook niet vanwege mijn werk en toen ik opbelde bleek er toen ook bijna niemand te komen. Het zal wel aan het einde van het groeiseizoen liggen. Maar goed, zoals gezegd het weer was mooi, dus dan maar alleen de route van het vorig jaar gevolgd. De gemeente had alles zeer degelijk laten maaien en de sloot was geveegd dus niet veel meer dan de bekende soorten werden gevonden. Weegbree smal en breed, riet, rietgras, hondsdrif, scherpe boterbloem enzovoort vormde een rijtje van zo'n 45 stuks. Daar ik geen streeplijst bij mij had heb ik een en ander 's avonds maar door gemaaid aan onze streper bij uitstek Johan, die op deze avond nog op vakantie was.

Na zo'n uurtje had ik het wel gezien en zat er weer een jaar plantenwerkgroep op. Enthousiast begonnen met zijn zevenen ben ik geëindigd in mijn eentje. Hopelijk geen symptoom voor de volgende jaren. Daarom maar even wat reclame. Sinds begin april zijn we vrijwel iedere 14 dagen op donderdagavond aan het inventariseren geweest in verschillende gebieden van Zoetermeer. Verschillend ook in de zin van biotopen. Wijkdelen, stadsparken, het Balijbos, allemaal met een grote verscheidenheid aan plantengroei. Daarnaast hebben we ook altijd aandacht geschonken aan de rest van wat de natuur ons heeft laten zien, Vogels, insekten en paddenstoelen worden voor zover wij over voldoende kennis beschikken ook op naam gebracht en genoteerd. Met een plantenwerkgroep waarbij een aantal leden ook nog over uitgebreide

kennis van paddestoelen, insecten en vogels beschikt is zo'n avondje, althans voor mij, en prettige en ontspannende tijdbesteding. Maar genoeg reclame. Ik ga er van uit dat begin april 2005 de plantenwerkgroep weer uit haar winterslaap ontwaakt. Voor het volgende groeiseizoen bent U alvast van harte uitgenodigd. Voordat het zover is wordt het groeiseizoen 2004 eerst nog op gebruikelijke wijze afgesloten op donderdagavond 11 november om 20.00 uur bij Tilly thuis (Vuurdoornpark 98). We zullen dan de hoogtepunten van het afgelopen jaar nog eens op een rijtje zetten. Mensen die deze avond verhinderd zijn wens ik alvast een prettige winter toe.

GEZIEN IN ZOETERMEER:

9. Nieuwe plantenvondsten

Johan Vos

Dachten we enkele jaren geleden dat we de Zoetermeerse flora qua soorten nu wel aardig in beeld hadden, blijkt toch steeds weer opnieuw ons stedelijk gebied voor nieuwe plantaardige verrassingen te zorgen. Hieronder de oogst van het afgelopen kwartaal.

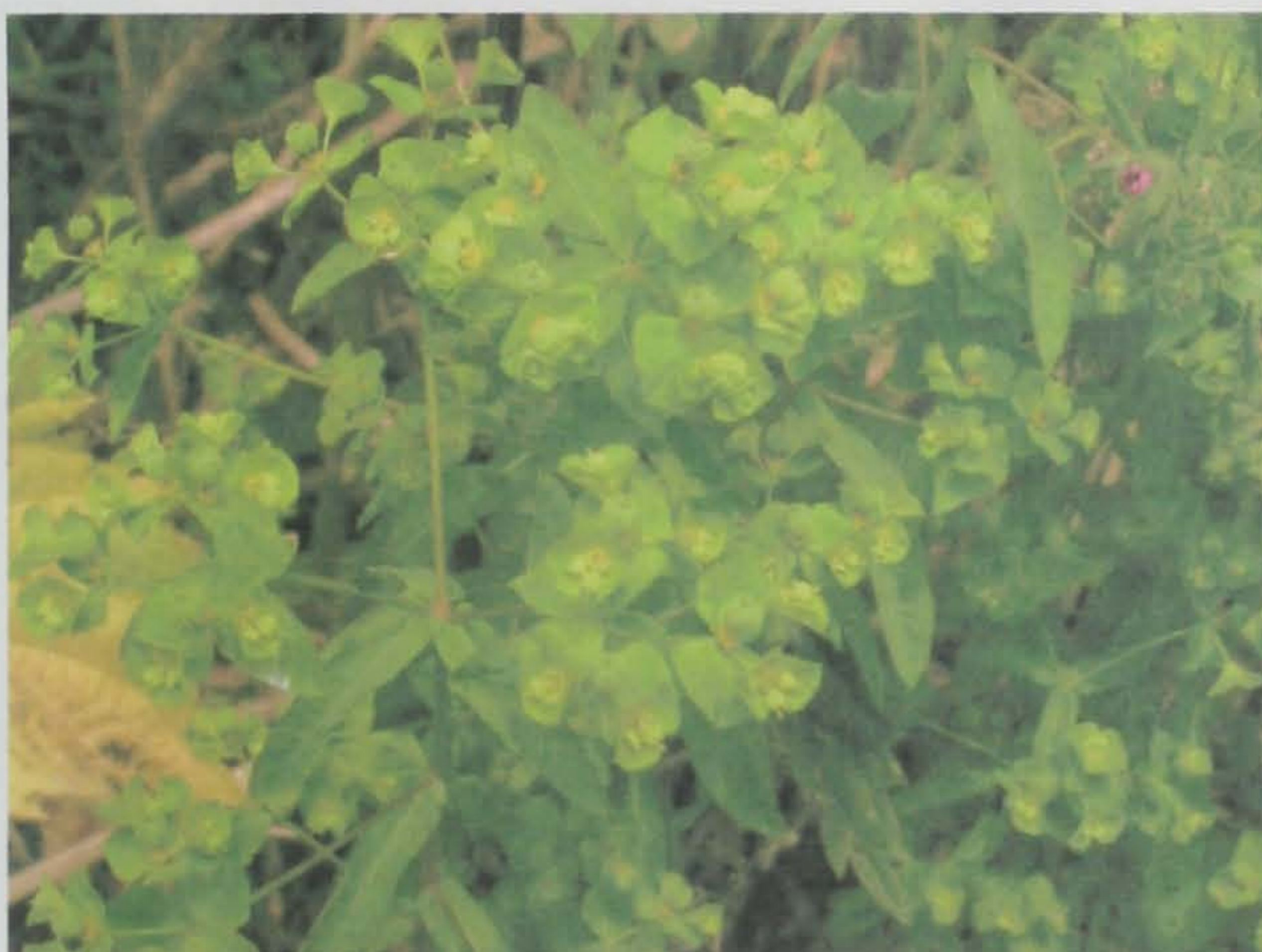

Foto: Stefan Poot

Fig. 10 Stijve Wolfsmelk

Stijve wolfsmelk (*Euphorbia stricta*) gevonden op 8 juni op het braakliggende terrein tegenover station Zoetermeer (Rokkeveenzijde) Het gaat om het restant van een veel groter gebied dat ten tijde van de Floriade '92 als parkeerterrein in gebruik was. Stijve wolfsmelk is een éénjarige, landelijk zeldzame soort van de rode lijst die nooit eerder op Zoetermeers grondgebied is aangetroffen.

Grasklokje (*Campanula rotundifolia*) op 13 juni op verschillende plekken in Rokkeveen, aan de tweede stationsstraat hoek Ceciliagang tussen de verharding. Grasklokje is bij mijn weten nooit eerder in Zoetermeer aangetroffen. Of deze soort als tuinplant in gebruik is, is mij vooralsnog niet bekend. Een kijkje in de tuinen in de directe omgeving van de groeiplaatsen leverde in elk geval niets op.

Rechte ganzerik (*Potentilla stricta*) op 13 juni in Rokkeveen in een stenig talud (60 exemplaren) aan de Witgeellaan, hoek Tintlaan. Vorig jaar werd deze soort voor het eerst op Zoetermeers grondgebied aan de Marsmanhove in Buytenwegh waargenomen, waar hij overigens ook dit jaar weer present is.

Fig. 11 Klein Glaskruid

Foto: Fred Reeder

Klein glaskruid (*Parietaria judaica*) Met de komst van deze soort zijn we weer een echte stadsplant rijker. De mogelijke vestiging van klein glaskruid (evenals die van groot glaskruid trouwens) werd al in januari 2000 in het vooruitzicht gesteld. In kwartaalbericht nr. 27 blz. 9/10 worden de soorten, inclusief de verschillen besproken. Ton Denters schrijft dat klein glaskruid, vroeger vooral bekend als muurplant, nu ook zijn intrede als straatplant heeft gedaan in o.a. Den Haag, Amsterdam en Zandvoort. Aan dit rijtje steden kan Zoetermeer nu dus toegevoegd worden.

Fig. 12 Kroonkruid

Foto: Fred Reeder

Kroonkruid (*Securigera varia*) in Seghwaert op 24 juni op twee plaatsen aangetroffen. Daar kroonkruid soms deel uitmaakt van zaadmengsels met inheemse soorten lijkt het erop dat deze fraaie vlinderbloemige zo zijn weg naar Seghwaert heeft gevonden. Ook in Haarlem heb ik deze soort onlangs als straatplant waargenomen.

Dichtbloemige kruidkern (*Lepidium densiflorum*) werd dit jaar op 10 juni massaal, misschien wel voor het eerst in Zoetermeer, op een (verwaarloosd) met kruiden begroeid trottoir in het van Leeuwenhoeklaangebied aangetroffen. Het gaat om een soort die lastig is te determineren, vandaar dat materiaal aan het nationaal herbarium is voorgelegd. Het materiaal voldeed aan alle criteria.

Muurbloem (*Erysimum cheiri*) op 13 juni, geelbloeiend aan de rand van Buytenwegh aan de Heyermanshove achter het voormalige ministerie naast de inleverplaats voor gescheiden afval. Een unieke vondst van een zeer zeldzame soort die nooit eerder in Zoetermeer is gezien.

Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*) door Tilly Kester op een tweede groeiplaats in Rokkeveen aan de Regenboogsingel waargenomen. Vorig jaar stond deze spectaculaire plant al aan de singel langs het Berkelsepad. Of en zo ja door wie deze planten in Rokkeveen aangeplant worden is ons niet bekend.

Groot glaskruid (*Parietaria officinalis*) aangetroffen op 7 juli op een ruige plek in de halfschaduw met veel braam en grote brandnetel op het eiland in het Westerpark. Het gaat om een groep planten van zeker 1 meter hoog die tot nu toe waarschijnlijk gewoon aan onze aandacht ontsnapt is!?

Springzaadveldkers (*Cardamine impatiens*) in het Binnenpark aan de rand van het parkeerterrein aan de Broekweg, bijna uitgebloeid op 16 juli. Ook hier gaat het om een soort die nooit eerder op Zoetermeers grondgebied is waargenomen.

Muursla (*Mycelis muralis*) is aan een onopvallende opmars bezig. Na de eerste schuchtere vestigingen in onze stad blijkt deze uitgesproken stedelijke soort de smaak goed te pakken te krijgen. Dit jaar nieuwe vestigingen in Seghwaert (Zeeltsloot), Buytenwegh (Heyermanshove), stadscentrum (omgeving brandweerkazerne).

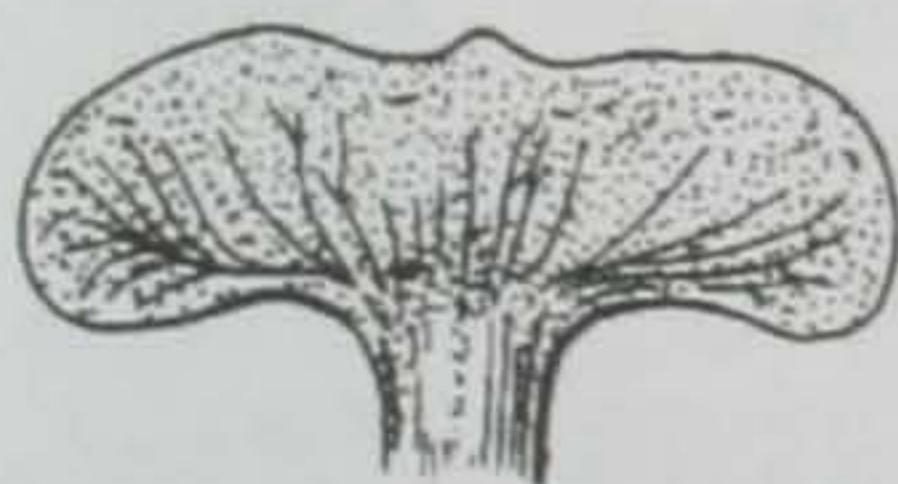
Grote wederik (*Lysimachia vulgaris*) is in grote delen van Nederland een algemene verschijning. In Zoetermeer e.o. behoort deze prachtige zomerbloeiër echter tot de zeer zeldzame soorten. Tot onze grote verrassing meldde Sinie op 22 juli een grote groeiplaats in het van Tuyllpark. De soort groeit daar, aan de oever van het visserseiland in combinatie met grote kattestaart.

Donzige klit (*Arctium tomentosum*) werd op 29 juli door Peter van Wely in het Buytenpark aan de rand van een ruitpad in het begrazingsgebied waargenomen. Het betreft één forse plant van een soort die nooit eerder is gezien en die je hier, volgens de flora ook niet verwacht. Heb van FLORON-districtscoördinator Joop Mourik begrepen dat deze soort de laatste jaren ook elders in steden in de randstad opduikt. Of het gaat om de resultaten van zaaiactiviteiten is onbekend.

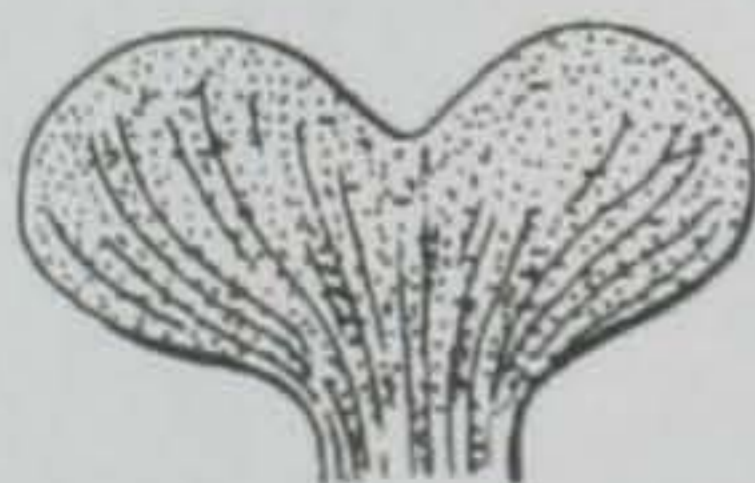
Hertsmunt (*Mentha longifolia*) werd op 29 juli door Peter van Wely in het overgangsgebied tussen het oude Buitenpark en het begrazingsgebied waargenomen. Het gaat om een grote groeiplaats met honderden planten. Deze soort stond, jaren geleden in de natuurtuin en wordt sindsdien nog maar hoogst zelden in Zoetermeer gezien.

Rapunzelklokje (*Campanula rapunculus*) op 5 augustus bij station Centrum-West aan het eind van het perron zuidzijde. Rapunzelklokje is in Zoetermeer een zeer zeldzame soort die zich wat haar voorkomen betreft beperkt heeft tot de Zoetermeerlijn.

Kleine wolfsmelk (*Euphorbia exigua*) in een akkerrand in het meest oostelijk deel van waar Oosterheem in ontwikkeling is, bij de toekomstige hoge snelheidslijn. Er liggen hier nog wat akkers die op korte termijn zullen moeten wijken voor de bouw. Deze zeldzame en onopvallende soort werd in de jaren tachtig in het van Tuyllpark gezien en later door Tilly Kester op de wijktuin in Noordhove.

1) *Staminodium* subsp. *neesii*

2) *Staminodium* subsp. *umbrosa*

Gevleugeld helmkruid (*Scrophularia umbrosa* subsp. *umbrosa*) aan de Olaf Palmelaan. Tijdens ons eerste bezoek aan dit gebied werd deze soort, toen nog niet in bloei, genoteerd als *Scrophularia umbrosa* subsp. *neesii* (kwartaalbericht nr. 45, blz. 5). Tijdens ons laatste bezoek bleek echter dat we hier te maken hebben met subsp. *umbrosa*. Deze ondersoort is nooit eerder in Zoetermeer gesignaleerd en onderscheidt zich van subsp. *neesii* doordat de takken van de bloeiwijzen schuin omhoog gericht staan (bij *neesii* loodrecht afstaand) en door het tweelobbig staminodium dat zich aan de voet geleidelijk in het steeltje versmalt. (een staminodium is een onvruchtbare meeldraad die direct onder de bovenste kroonlippen is geplaatst)

Fig. 13 *Staminodia* van *gevleugeld helmkruid*

Grote Leeuwenbek (*Antirrhinum majus*) in het stadscentrum bovenop de lichtbak van het Aerobics en Cardio Center. Volgens de eigenaresse van dit centrum staat de soort hier al een paar jaar. Een soort die in Zuid-Europa zeer veelvuldig op zeer zonnige, droge standplaatsen voorkomt. De Zoetermeerse plant heeft roodpaarse bloemen en dat is een teken dat het hier wellicht een "wilde" soort betreft die in deze vorm ook lokaal in West-Frankrijk, Zuid-Engeland en Ierland voorkomt. (T. Denters, 2004, Stadsplanten)

Tabaksplant in het Buytenpark.

Op 5 september is door Marcel van der Tol een tuinplant behorend tot het geslacht *Nicotiana* (tabak) waargenomen. Verscheidene soorten van dit geslacht zijn in Nederland als sierplant in cultuur.

Fig. 14 Tabaksplant

10. Klimopbremraap (*Orobanche hederiae*) in Zoetermeer

Arno van Berge Henegouwen

Foto John Timmermans

Fig. 15 Klimopbremraap (*Orobanche hederiae*) Scheveningsebos Zoetermeer

Tot mijn verbazing ontwikkelden zich dit jaar in onze voortuin een zestal bloeistengels van deze prachtige plant op de klimop. De Heukels/VanderMeijden (22e druk 1996) vermeldt dat de soort zeer zeldzaam voorkomt in Zuid-Limburg, voornamelijk op de Pietersberg in Maastricht. Verder staat er: "recent ook in parken en plantsoenen in urbane gebieden". Ik ben altijd voorzichtig met het interpreteren van zulke vondsten. De zaden zijn heel klein en soms veronderstelt men dat zo'n parasitaire soort meelift met aangeplante klimop en op die manier van tuincentra naar tuinen verhuist. Dat lijkt in onze tuin niet het geval te zijn. Niet eerder heb ik de plant daar gezien en onze klimop groeit al jaren tegen de garagemuur naast de voordeur. Toch moet ik in dit verband iets bekennen. Een plek waar ik vaak en graag kom is de Pietersberg. Hoewel ik daar nooit iets van de klimopbremraap heb gemerkt – eerlijk gezegd ik lette er niet zo op – gaat er nu toch iets door mij heen van: zou ik toch niet Verder literatuuronderzoek leerde, dat ook elders de klimopbremraap gesignaleerd is, o.a. in Heempark De Braak in Amstelveen (2000), de derde vondst in de regio Amsterdam, vervolgens in het centrum van Amsterdam bij Artis en in natuurtuin De Wiedijk in Osdorp (2001). wat van die minuscule zaden? De klimopbremraap rukt kennelijk op in de lage landen.

Een mogelijke verklaring voor deze plotselinge toename vond ik in de Floron Nieuwsbrief 33 uit maart 2002 van Groot-Amsterdam waarin Nel Ypenburg schrijft, dat van de klimopbremraap zaad in de handel is dat bij uitzaaing gemakkelijk kiemt. Dit roept de vraag op of deze vorm van floravervalsing en dan nog wel door een parasiet toelaatbaar is. Naar mijn mening zou er meer onderzoek naar mogelijke gevolgen gedaan moeten worden alvorens dit toe te staan. Het is denkbaar dat de plant zich op deze wijze in de heemparken gevestigd heeft. Een zuchtje wind of een insect doen dan de rest bij de verdere verspreiding. De melding van de standplaats bij de stadsecoloog, die niet aarzelde en mij direct achtervolgde tot in mijn voortuin, zorgde op 22 juli voor een invasie door de plantenwerkgroep. Ik ben benieuwd naar de volgende vindplaatsen in Zoetermeer!
De sjeune Pietersberg blijft knagen.

11. Vogels

Foto: Fred Reeder

Fig. 16 Overzwaluwen aan de Olaf Palmelaan

Oeverzwaluwen

De oeverzwaluw van het zanddepot aan de Olaf Palmelaan hebben het broedseizoen voor een groot deel succesvol afgesloten. Even dreigden enkele nestgangen schade op te lopen, doordat de zware zandwagens te dicht in de buurt kwamen maar na een telefonische interventie van de inspectiedienst van LNV is het gelukkig nog net goed afgelopen. Ondanks alle goede voornemens blijft het dus toch oppassen! Om precies te kunnen aangeven hoeveel jongen zijn uitgevlogen is moeilijk. Uiteindelijk waren er rond de 60 nestgangen. Later kwamen daar nog 6 nieuwe bij (stand 20 augustus). Het probleem is dat er na versterking of na een geslaagd broedgeval opnieuw gangen kunnen worden gegraven.

Het aantal bewoonde gangen is dus geen directe maat voor het broedsucces, hoogstens een indicatie. Uitgaande van een gemiddelde van twee jongen per gang kom je op zo'n 120 uitgevlogen jongen. (informatiebron: Marcel van der Tol)

Schatting resultaten broedende visdieven

Het ziet er na uit dat het broedseizoen 2004 voor de visdieven gunstiger heeft uitgepakt dan 2003.

Benthuizerplas:

aantal broedparen in 2003; 1e eiland ca 25

aantal broedparen in 2004; 1e eiland ca 30, 2e eiland ca 7

aantal broedparen kokmeeuwen in 2003; 6 broedparen

aantal broedparen kokmeeuwen in 2004; 1e eiland 10, 2e eiland 15

Waargenomen is dat andere meeuwen geen kans krijgen om op de eilanden te broeden omdat ze worden weggejaagd. Of dat in de toekomst ook met de visdieven gaat gebeuren moet de komende jaren blijken.

Florazoom; aantal broedparen in 2004; 13

Watersnippen

Adri de Groot meldde zeer onlangs in zijn vogeldagboek dat hij op 5 oktober j.l. in de namiddag minstens 260 watersnippen in de Benthuizerplas heeft waargenomen.

Op 6 oktober bezocht Adri het Buytenpark en nam daar waar: 23 kneuen, tientallen graspiepers en veldleeuweriken, groepjes vinken, een paar rietgorzen, zanglijsters, watersnippen, duiven, kraaien, kievieten, twee sperwers en drie roodborsttapuiten.

(bron: Groot, Adri de (2004)Vogeldagboek)

12. Insekten

Waargenomen in het van Tuyllpark, begin augustus 3 eikenpages. Nadat we vorig jaar deze onopvallende soort voor het eerst gemeld kregen uit het Buytenpark blijkt dit jaar dat de eikenpage zich ook aan de Oostkant van Zoetermeer gevestigd heeft. Het van Tuyllpark kent overigens inmiddels eiken die zo'n 25 jaar oud zijn.

Adri de Groot meldde op 16 september uit het Prielenbos houtpantserjuffers, heidelibellen en een blauwe glazenmaker en op 6 oktober uit het Buytenpark nog een argusvlinder!
(bron: Groot, Adri de (2004)Vogeldagboek)

13. Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje (*Harmonia axyridis*) in Zoetermeer, een nieuwe exoot

Arno van Berge Henegouwen

Foto: Marcel van der Tol

Fig. 17 Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje (*Harmonia axyridis*)

Na de ontdekking van de klimopbremraap (zie blz. 13) in onze voortuin kan ik alweer een interessante soort melden. Nu uit de achtertuin. Kijkend naar de bezigheden van de insecten in en boven de vijver zag ik een donkergekleurd lieveheersbeestje (zie foto) over het blad van de waterweegbree lopen. Onder het binoculair en later ook met de loep (10x) was duidelijk een dwarsricheltje te zien achterop de dekschilden. Dit kenmerk gecombineerd met een lengte van meer dan 6 mm maakte duidelijk dat het hier het in 2002 voor de eerste keer in De Heilige Landstichting bij Nijmegen verzamelde veelkleurig aziatisch lieveheersbeestje, *Harmonia axyridis* (Pallas, 1773), betrof. De verovering van ons land door dit van oorsprong uit Oost-Azië (Siberië, China en Japan) afkomstige kevertje is razendsnel verlopen.

De eerste volwassen kever zag ik in februari 2003 op een bijeenkomst van de sectie Everts, de keverstudiegroep van de Nederlandse Entomologische Vereniging, maar niemand van de aanwezigen herkende toen de soort. Deze kever was gekweekt uit de eerder in 2002 in De Heilige Landstichting verzamelde pop. Het duurde tot halverwege het jaar voordat de naam duidelijk werd. In België bleek de soort in Vlaanderen al in 2001 heel gewoon te zijn en daar had hij inmiddels zijn Nederlandse naam gekregen.

Daarna werden van een aantal plaatsen in het zuiden van ons land grotere aantallen gemeld. Daarbij waren opnieuw veel poppen, larven en lege pophuiden, het bewijs dat de kever zich in ons land in de vrije natuur voortplant. Ook in 2003 fotografeerde Kees van der Krieke (Brekelmans, 2004) in het Kralingsebos in Rotterdam de eerste kever in Zuid-Holland. Al in 2002 had hij, zonder deze te herkennen, de larve op de foto gezet. Resumerend kunnen we zeggen, dat *Harmonia axyridis* met zekerheid in 2002 al in ons land voorkwam en zich ook hier voortplantte. De bSR (bureau Stadsnatuur Rotterdam) is een onderzoek gestart en heeft de kever behalve in Rotterdam ook aangetroffen in Zoetermeer, Leiden en Utrecht (Brekelmans, 2004). Tijdens het tot stand komen van dit artikel vond ik de soort op veel meer plaatsen in Zoetermeer, o.a. Westerpark en Buitenpark. Ze zal nu in de hele regio algemeen zijn.

De eerste publicatie over het voorkomen van *Harmonia axyridis* in ons land (Cuppen, J. et al., 2004a) trok nogal wat aandacht. Niet in het laatst omdat de auteurs in hun artikel de vraag opwerpen of we hier moeten spreken van een aanwinst voor de fauna of juist van een ongewenste indringer. Zij kondigden verder onderzoek aan.

Het Nederlandse overheidsbeleid is er in het kader van de gewasbescherming op gericht om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen terug te dringen en waar mogelijk over te gaan op biologische bestrijding. In dat kader is niet lang geleden een ander uitheems lieveheersbeestje ingezet. Het gaat daarbij om een soort uit Noord-Amerika *Hippodamia convergens*. Daarbij kan schade optreden aan de biodiversiteit van de inheemse fauna. Sinds 2001 toen de Flora-en faunawet van kracht werd is de biologische bestrijding in de vrije natuur verboden. *Hippodamia* wordt opgescheept op overwinteringsplaatsen, waar deze soort in grote aantallen heen trekt, in het oorspronkelijke verspreidingsgebied en in de V.S. en van daaruit verhandeld. Een zeer verfoeilijke bezigheid. *Harmonia axyridis* schijnt zeer eenvoudig te kweken te zijn, in ieder geval goedkoper dan het inheemse Tweestippelig lieveheersbeestje, *Adalia bipunctata*. Vandaar dat kwekers een voorkeur voor de Aziatische exoot hebben.

Tot slot nog dit. In het artikel dat in *Natura* verscheen (Cuppen, J. et al., 2004b) staat een voor mij hilarische verschrijving. De redactie verhaspelt in de aanhef boven de titel de genusnaam *Harmonia* tot *Hannonia*. Dat laatste is de latijnse vertaling van mijn tweede achternaam Henegouwen (zie *Asterix* en de franstalige kaart van België!). Zo komen we aan een nieuw synoniem voor de genusnaam *Harmonia*! Met dank aan Jan Cuppen voor het geven van commentaar.

Literatuur:

- Cuppen, J., Th. Heijerman, P. van Wielink & A.Loomans, 2004a. Het lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* in Nederland: een aanwinst voor onze fauna of een ongewenste indringer (Coleoptera: Coccinellidae)? - Nederlandse Faunistische Mededelingen, 20: 1-12.
- Cuppen, J., Th. Heijerman, P. van Wielink & A.Loomans, 2004b. Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje in opmars. - *Natura*, 101 (3): 68.
- Brekelmans, F., 2004. *Harmonia axyridis*: een nieuw Rotterdams lieveheersbeestje. - *Natuurlijk Rotterdam*, 5 (2): 7.

14. Slakken en schelpen in Zoetermeer: Grote aardslak *Limax maximus*

Lodewijk van Duuren

Fig. 18 Grote aardslak *Limax maximus*

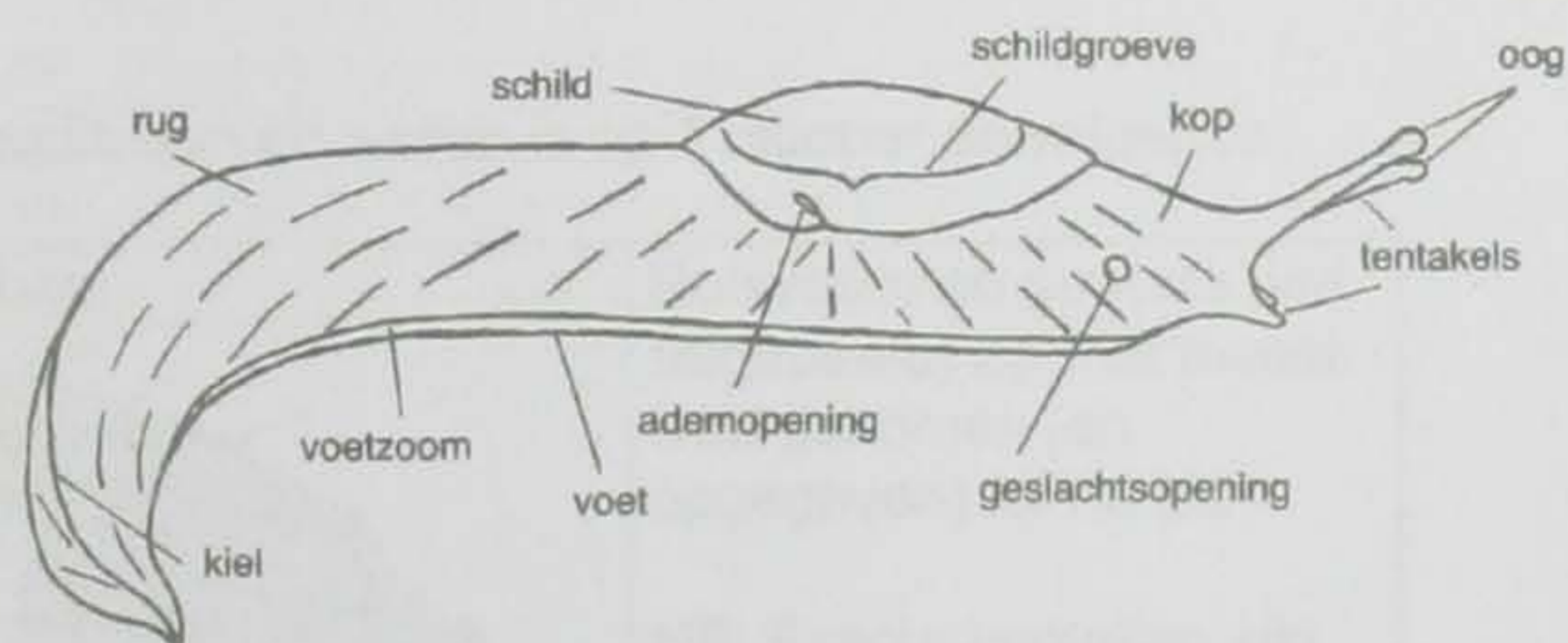

Fig. 19 Schema van een naaktslak

Eerste vondst

Zondag 30 mei 2004 was een regenachtige dag na een lange tijd van droogte. Een goede gelegenheid om op slakkentocht te gaan. Behalve een paar bekende Zoetermeerse soorten als segrijnslak, grote wegslak en gewone tuinslak vond ik een nieuwe slakkensoort voor de Zoetermeerse fauna. Op een dikke boomstomp zonder bast in het Buytenpark (km hok 091-454) gleed een grote naaktslak naar beneden, die ik op een afstandje voor een grote wegslak hield. De slak was echter veel slanker en fijner van structuur. De overheersende kleur was donkergrijs, het schild lichter van kleur, de kop melkchocoladebruin en het achterlijf met een aantal donkere lengtelijnen. Het meest duidelijke verschil met de Grote wegslak is echter de plaats van de ademopening (zie tekening). Bij de grote wegslak ligt deze voor het midden en bij dit dier is de grote ademopening achter het midden gelegen. Omdat de kleur van de voet ook van belang kan zijn, heb ik het beest opgepakt. Met als resultaat een voet met een egaal wittige kleur. De lengte van het dier schat ik op 9 cm. Gezien bovenstaande kenmerken is het een jong exemplaar van de grote aardslak

(*Limax maximus*) waarvan de volwassen dieren lengtes van 10 tot 20 cm bereiken. Het is daarmee de grootste naaktslak van de Nederlandse fauna.

Naamgeving

De wetenschappelijke naam sluit daar goed op aan want *Limax* is in het Latijn slak en *maximus* is de overtreffende trap van *magnus* = groot. De vertaling is dus grootste slak. Ook andere talen benadrukken de grootte van het dier: *grande limace cendrée* (Frans; *limace* = naaktslak, *cendrée* = asgrauw) en *giant garden slug* (Engels).

Veel exemplaren van de soort hebben een gevlekt uiterlijk, daaraan refereren namen als tijgerslak, spotted garden slug, leopard slug (Engels), Tigerschnegel (Duits) en *babosa atigrada* (Spaans, *babosa* = naaktslak, *atigrada* = gevlekt, getijgerd) (zie foto).

Voorkomen en biotoop

De grote aardslak is een synantropische soort die in geheel Nederland kan voorkomen (zie kaartje). Synantropisch (= samen + mens) betekent dat de soort sterk aan menselijke aanwezigheid gebonden is. Zijn biotoop bestaat hier vooral uit tuinen, parken, plantsoenen, afvalhopen, composthopen, kelders, kassen en dergelijke. Het voorkomen in het Buytenpark is dus niet zo opmerkelijk. Onder natuurlijke omstandigheden is het een soort van bossen en struikgewas. Het oorspronkelijke areaal bestond uit de bergachtige gedeelten van west-, zuid- en centraal Europa en Noord-Afrika. Nu komt de soort bijna in geheel Europa voor.

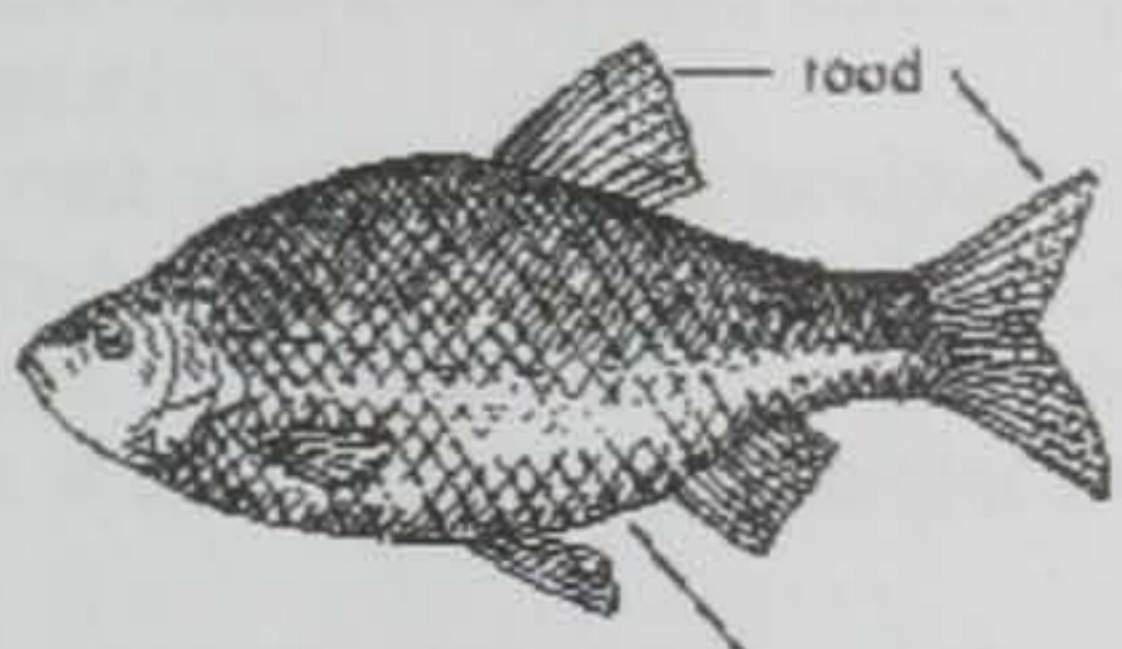

Meer bijdragen over "slakken en hun naam" zijn te vinden op www.natuurcijfers.nl.

Fig. 20 Voorkomen van *Limax maximus* in Nederland

15. Natuur in Beeld 2004, amfibieën en vissen

Tilly Kester en Johan Vos

De stand van de door bewoners opgegeven amfibieën en vissen is op 1 oktober de volgende:

	Vissen	Amfibieën	Ruisvoorn en gewone pad: (afgebeeld) zijn het meest waargenomen (en opgegeven) tot nu toe
			NB: Exacte aantallen zijn soms niet opgegeven. Voor "tientallen en veel" zijn schattingen gemaakt.
1.	Ruisvoorn	Gewone pad	
2.	Goudvis (tuinvijvers)	Bruine kikker	
3.	Blankvoorn	Kleine watersalamander	
4.	Brasem	Groene kikker	
5.	Baars/schubkarper	Rugstreepad	
6.	Tiendornige stekelbaars		
7.	Zeelt/Kroeskarper		
8.	Karper (spiegel)		
9.	Snoek/Graskarper		
10.	Aal		
11.	Snoekbaars/Giebel/Meerval(!)		

16. Kikkerbadje –bedje

Ellen Ali Cohen 2003, met excuus van de redactie

Ieder jaar in mei bedenk ik wat ik aan éénjarige planten in de buitenpotten zal zetten. Veel aandacht gaat dan uit naar de potten die op halfronde plankjes aan de schuurmuur hangen, op dik één meter hoogte. Het ene jaar kies ik voor Fuchsia's en Petunia's tussen de bestaande bonte Hosta's, het andere jaar voor een ander kleurrijk schouwspel. Dit jaar werden het knalrode hangende en staande Geraniums, omdat het zo leuk staat bij onze rode gordijnen.

Natuurlijk moeten al deze potten in ruime mate bewaterd worden, iedere dag weer. Dus vooral de zomer van 2003 heb ik het druk gehad met het dagelijks tweemaal nalopen van alles.

Daarbij werd onze tuinvijver niet overgeslagen. De algen wisten van wanten dat jaar.

Onze vijver is een grote schotel van gebakken klei met een diameter van 50 cm. Over de randen hangt het groen van de vrouwenmantel, sleutelbloem en ooievaarsbek. Als goede waterplant vond het penningkruid zijn weg erin.

Blijkbaar was dit een perfecte biotoop voor de tuinpaden en kikkers. Zij hielden ons in verschillende samenstelling in 't badje gezelschap bij de ochtend koffie, de lunch en de avondmaaltijd, tegen de felle zon beschermd door de overhangende bladeren. Sommige begonnen wij te herkennen. Je had de "Dikke", de "Dunne", de "Kleine" en de "Mini's".

Als er niemand aanwezig was in het bakkie was het ongezellig stil.

Nu gebeuren er soms vreemde dingen in een tuin.

Deze zomer deinsde ik van schrik achteruit, toen ik bij het water geven van één van de potten op het plankje aan de muur, een dikke kikker naar beneden zag springen! Dit was wel het laatste dat ik had verwacht. Dat hij op zijn beurt van mij schrok en naar beneden viel is te begrijpen, maar hoe hij erin komt is ons tot op de dag van vandaag een raadsel. Bovendien wisselden de "Dikke" en de "Dunne" elkaar af. Zij zaten nooit gezamenlijk in de pot met bloeiende Geranium.

Vol ongeloof keek ik de volgende dag in de pot en zag dezelfde kikker er weer gewoon inzitten. Hoe doet hij dat? Schuifelt hij zich door de Hedera aan de muur naar boven? Na weken van hitte, was hij gewend geraakt aan mijn dagelijkse plensbui en bleef rustig zitten en mij aankijken. Wél zorgde ik ervoor dat ik niet direct op zijn lijfje goot, want dan sprong hij direct uit de pot naar beneden op de tegelvloer.

Het 15 oktober 2003. De zon schijnt, maar de avonden en nachten zijn al koud met bijna-vorst.

Gisteren heb ik de pot mét bewoner opgepakt, liep ermee de tuin in, om de kikker zijn weg te laten zoeken in de bladeren en takken voor een winterbed. Halverwege de luchtreis, hield hij het voor gezien en sprong met een forse klap op de grond, bleef even suf liggen en sprong weg.

Maar ook vandaag zit hij tóch weer in de pot op het plankje aan de muur.

Ook voor hem geldt blijkbaar: "Oost West, thuis best".

Nu zit ik een beetje in gewetensnood. De gehele zomer heb ik mijn kikker(s) vertroeteld en nu is de pot zo koud! Bovendien is de geranium uitgebloeid en biedt geen enkele beschutting meer.

Zal ik een bladerdekentje aanleggen, zal ik de pot weghalen? Moet ik nu de natuur zijn eigen gang laten gaan? Is het deze natuur die hem heeft doen besluiten zijn intrek te nemen in een pot met een rode geranium? Dan zal ik hem, zodra hij in het voorjaar 2004 uit de winterslaap komt, verrassen met een bos roze petunia's.

Ik durf niet meer in de pot te kijken. Het is zo koud en hoog.

Ik kon het niet laten tóch nog één keer stiekem te kijken op 28 oktober.

De "dikke" is verdwenen! Slaap lekker.

Nu kan ik ook rustig slapen onder mijn warme dekbed.

17. Rectificatie wijnruit blijkt slaapmutsje

Taeke de Jong

Marianne Ketting helpt mij uit de droom: dacht ik ook eens iets botanisch te kunnen melden: na jaren weer een wijnruit spontaan in mijn tuin (Kwartaalblad 45, blz. 30), blijkt het een slaapmutsje. De blaadjes lijken op elkaar, maar de bloemen helemaal niet. Nu herinner ik het mij ook weer: die wijnruit had lullige bloemetjes, maar dit slaapmutsje heeft papaverachtige bloemen, zij het niet flodderig maar stevig. Ze bloeien de hele zomer met een ongekennde ingetogen gele kleur en sluiten zich 's-middags. Alleen jammer dat het struikje telkens boven zijn krachten groeit en omvalt.

BUITEN DE VERENIGING

18. Uit het verslag van het overleg van de Zoetermeerse natuurverenigingen van 25 augustus j.l.

Op 25 augustus hebben de Zoetermeerse natuurverenigingen weer met elkaar gesproken over het ontwikkelen van gezamenlijke activiteiten en verdere samenwerking. Aanwezig waren: Arianne van den Berg en Agnes van der Linden (IVN), Annet de Jong (KNNV), Marcel van der Tol en Hanneke Hoogvliet (VWZ).

Op de uitnodiging van Bob de Lange voor een doorstart van een Groen Platform werd als volgt gereageerd. De verenigingen zullen deze bijeenkomst bijwonen. Voordeel van een gezamenlijk platform voor gemeente en publiek is dat er slechts 1 aanspreekpunt is voor natuurzaken. Opgemerkt werd dat apart blijven opereren ook voordelig kan zijn: zo kunnen er bijvoorbeeld meerdere bezwaarschriften ingediend worden tegen ongewenste ontwikkelingen, zoals dat laatst is gebeurd bij het aanvragen van extra parkeerplaatsen door Burggolf in het Westerpark. Acties zijn toen onderling goed afgestemd.

Natuuragenda.

Afgesproken is dat er een aparte pagina komt, die gelinkt wordt aan een bestaande website. Hierop kunnen alle verenigingen wijzigingen aanbrengen.

Samengaan/-werken met niet groene verenigingen

Arianne heeft op uitnodiging van Henk Ploeger een vergadering van de Kerngroep (Milieudefensie, Fietsersbond, Rover) bijgewoond. De algemene conclusie van deze groepen is: niet samengaan met de "groene verenigingen", wel eventueel samenwerken.

Gezamenlijke nieuwjaarsborrel

Er zal worden gezocht naar een geschikte ruimte voor 75 personen. Datum/tijd: 13 januari 2005, 19.30 - 22.30 uur.

De bedoeling is dat iedere vereniging een korte presentatie geeft, gedacht wordt aan 10 - 15 minuten. Wie we gericht uitnodigen en hoe we de publiciteit verzorgen zal nog ter sprake komen.

Jongerencursus

Gesproken is over het organiseren van een jongerencursus. Gedacht werd om iets met de scouting te gaan doen, vooral 13-14 jarigen die zelf hun programma moeten invullen lijken een interessante doelgroep. Als programma kunnen we bijvoorbeeld een 24-uurs natuurobservatie in mei of juni aanbieden. Hanneke bespreekt dit idee met de scouting.

De volgende vergadering: woensdag 13 oktober, 20.00 uur bij Marcel

19. Nieuwsblad Zoetermeer vraagt journalisten

Taeke de Jong

Als KNNV-secretaris ontving ik 23 september j.l. een brief met (verkort) de volgende inhoud.

Op donderdag 21 oktober verschijnt het eerste nummer van Nieuwsblad Zoetermeer, het nieuwe nieuwsblad van Buijze Pers voor heel Zoetermeer. Dit Nieuwsblad wil volop verenigingsnieuws opnemen. Zoetermeerse clubs en instellingen kunnen hun informatie via het Nieuwsblad bekend maken. Nieuws, aankondigingen, verslagen, kortom alle berichten die betrekking hebben op activiteiten in Zoetermeer, zijn bij de redactie van harte welkom. Dit geldt ook voor (digitale) foto's van een opmerkelijk evenement.

Kopij en tips voor het Nieuwsblad Zoetermeer kunt u opsturen aan:

Redactie Nieuwsblad Zoetermeer, Postbus 8, 2200 AA Noordwijk. of per e-mail:

nieuwsbladzoetermeer@buijepers.nl .

Om in aanmerking te komen voor een plaatsje in de redactionele kolommen dient de kopij uiterlijk woensdagochtend op de redactie in Noordwijk te zijn.

Het Nieuwsblad zoekt ook nog freelance medewerkers met een vlotte pen, die tegen een vergoeding geschreven bijdragen kunnen leveren in opdracht van de redactie. Reacties kunnen verzonden worden naar info@buijze-pers.nl of per telefoon 071-3619323 (vraag naar de redacteuren Saar Karstens en Marlies van Werkhoven, ondertekenaars van de brief.)

20. Noordnieuws, september 2004

Marianne Ketting

Eerst het familienieuws. Deze zomer was vooral de zomer van onze pasgeboren kleinzoon, die heel wat uurtjes in zijn kinderwagen in onze tuin heeft gebivakkeerd, slapend onder de klamboe. Het is toch zo'n puntgaaf mensje, met zijn blonde babykrul en blozende appelwangen en marsepeinen teentjes. Hij kan hartveroverend lachen, van oor tot oor, en ook die oortjes zijn zo prachtig tot in de puntjes uitgewerkt. Maar hij kan ook hartverscheurend huilen, 's avonds als hij moe is van het groeien en 's nachts als hij bang is van de grote boze wereld. En dus gaan opa en oma vaak een dagje kindjewiegen, zodat zijn mamma slaap kan inhalen, en dan we hebben het reuze gezellig met onze kleinzoon.

Onze jongste dochter en schoonzoon zijn in september verhuisd naar Rokkeveen, een ruim zonnig huis met tuin. We zijn als toegewijde ouders natuurlijk wezen klussen. Peter heeft keukenkasten gemonteerd en ik heb volgens familietraditie een haan geschilderd op de tegels boven het fornuis. Ook heb ik de tuin aangepakt. Wiedend in de voortuin merkte ik hoe plattelands ik inmiddels geworden ben: volgens dorpsgewoonte wilde ik iedere passant gedag zeggen. Maar stadsmensen lopen je voorbij zonder je te zien; logisch, anders kom je in de stad nooit uitgegroot.

(Even tussendoor: ik zie vanachter mijn pc ineens een stel jonge fazanten door de tuin struinen. Er zitten weer een paar witte tussen! Ze doen zich zo te zien te goed aan het stokrozenzaad, de gerstakkers zijn zeker leeggegeten.)

Over naar natuur-rond-eigen-huis-berichten. Geen groot nieuws te melden, de seizoenen nemen gewoon hun loop, de dieren sluiten daarbij aan. De opgeschoten lammeren zijn meegenomen door de schapenkoopman en de ram loopt weer bij de ooien om nieuwe te maken. Hij heeft twee ooien extra te logeren gekregen, terwijl zijn eigen oudste dochter de herfst gaat doorbrengen bij een andere bok. De huwelijksmarkt voor schapen is een ruilmarkt die niet draait op passie, maar op gedegen administratie van wie het met wie mag doen.

Het was een sappige zomer. Ter Wisch, droogste uithoek van Nederland, heeft niet de stortvloeden over zich heen gekregen die de rest van het land teisterden. In onze tuin begroetten we iedere regenbui als geschenk uit de hemel. De planten staan er ongekend fris en weelderig bij, de hortensia's zijn na een paar moeizame seizoenen eindelijk lekker aan de groei en we genieten van een overvloed aan voluptueuze springbalsemien. Iedereen vindt het nodig me daartegen te waarschuwen: laat maar, niet doen. Balsemien worden hier niet lastig. De grond is meestal te droog voor ze, fazanten eten het zaad of krabben de jonge plantjes omver. Dus wat er desondanks opkomt wordt koester ik. Balsemien geuren naar baby en daar ben ik lief voor. En welke andere plant staat er zo lang en uitbundig te bloeien, van juli tot in oktober?

Ondanks de natte zomer fladderden er nog best veel vlinders rond. Zelfs een paar keer kolibrievlinders, gewoon tussen de regenbuien door. Waardoor ik, geachte vlinderaars, hier de stelling wil poneren dat die kolibrievlinders hier overwinterd hebben, m.a.w. (weer) inheems aan het worden zijn. Het lijkt me n.l. onwaarschijnlijk dat ze in een koele zomer als deze uit het verre zuiden hierheen zijn getrokken.

Onder alle dakpannen en in alle nestkastjes zijn ringmusjes uitgebroed. Het ene nest na het andere. Het was hier een ware mussenfabriek deze zomer en al dat grut kwam mee-eten bij de kippen. Legkorrels. Dus die mussen bleven eitjes leggen, tot in het najaar, er er bleven maar musjes bijkomen. Nee, die raken bij ons voorlopig niet uitgestorven.

Op de telefoon in het priel werden net als vorig jaar grauwe vliegenvangertjes uitgebroed. Het eerste legsel werd geplunderd (door de eksterfamilie die in het eikenbos is komen wonen?) en we vonden het nestje gehavend op de grond. Ik heb het teruggelegd op de telefoon en het werd tegen de verwachting in weer in gebruik genomen: na anderhalve week zagen we wiebelige kale vogelkoppies boven het nest uitsteken en zo'n tien dagen later vlogen de jonkies compleet in de veren uit.

In de nasleep van de installatie van de IBA (= verbeterde beerput) heeft Peter heel wat grond verzet. Daarbij moest er naast de garage een van boomstammen en stronken gestapelde keermuur worden verplaatst. Bij het uitgraven daarvan stuitte hij op een kuil vol bewegende aardappels, met armpjes en beentjes eraan. Slaperige padden waren het, wel een stuk of twintig, grote en kleintjes door elkaar. We hebben ze zorgvuldig bij elkaar geraapt en verhuisd naar een nieuwe stronkenberg achterin de tuin. Maar wat doen padden toch midden in de zomer met hun allen zo diep onder de grond? Het leken wel onderduikers die niet wisten dat de oorlog voorbij was. In dit geval: winterslapers die niet door hadden dat het al zomer was? Ze hadden er in elk geval genoeg te eten gehad; tussen die stronken wemelde het van de pissebedden en wurmen.

Deze zomer hoorden we steeds weer Woody Woodpecker-achtig geschater in de boomkruinen. Pas in september ontdekten we wie dat deed: een groene specht. Hij laat zich nooit zien als we zelf in de tuin zijn, we kunnen hem alleen beloeren vanuit het keukenraam. Meestal zit hij op de rand van gras en straatstenen naar mieren te peuren. Het lijkt wel of hij zijn kleuren aan en uit kan zetten. Hij is grasgroen als hij in het gras zit, knalgeel als hij opvliegt en in de schaduw van de heg verliest hij alle kleur en is zelfs zijn knalrode kop grijs geworden. Gek beest.

Fig. 21 De groene kikker

Dan kan ik u nog melden dat de groene kikkers in de vijver dit jaar goed bij stem waren. Stonden we vorig jaar nog vertederd de eerste aarzelende kwaakjes van kikkerpubers aan te moedigen, dit jaar moesten we de ramen dichthouden om het nachtconcert buiten te sluiten. Zelfs de burens, die toch een flink eind verderop wonen, genoten mee. Het kwaakritueel leverde een vierkante meter witgespikkeld kikkerdril op. Dat hoort zeker zo, bij groene kikkers. Inmiddels huppen de daaruit geboren minikikkertjes over de waterleliebladeren.

En dan hebben we nog een wespennest ontdekt op zolder. Formaat vuilnisbak, maar liefst. Gebouwd van hout dat de wespjes deze zomer van het priel en de overige opstallen hebben afgevreten.

Heel kunstig. Straks, als het is uitgezoemd, moeten we het wel slopen want zo'n uitgewoond nest wordt een broedplaats van mijten en motten. Ik poog weleens om in de tuin een uitstalling te maken van dat soort natuurvondsten. Veren, nesten, eierschalen, slakkenhuizen, muizenschedeltjes. Dat lukt nooit. Ze vallen altijd binnen de kortste keren uit elkaar. En dat is maar goed ook.

Met de tuingroep hebben we dit seizoen weer de nodige tuinen bezichtigd, waarbij ik tot mijn genoegen heb geconstateerd dat de mooiste, meest verantwoorde en perfect onderhouden tuinen niet altijd de sympatiekste zijn. Daar zitten mooie verhalen aan vast. Die houdt u van me te goed.

Groeten uit herfstig Ter Wisch,

21. Natuur- en milieuagenda Zoetermeer

Coördinatie door Natuur- en milieu-Educatie Zoetermeer.

Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies voor het eerste kwartaal 2005 vóór 15 dec 2004 bij NME-team, telefoon 346 96 62

De agenda is voor het Kwartaalblad aangevuld met de excursies van Bomen Overleven

Internet: www.zoetermeer.nl

E-mail: M.J.Kester@zoetermeer.nl

tijd		Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie	
ma	9.30	13.30	Kaasmaken	Stadsboerderij De Balijhoeve	De Balijhoeve 3620832	
wo						
vr						
za	2-okt van zonsopgang	10.00	World Birdwatch. Trektelling op telpost Buytenpark	Telpost Buytenpark	Vogelwerkgroep 3163631	
zo	3-okt	13.00	16.00	Dierendag, hondenschoolshot geeft demonstraties	Stadsboerderij De Balijhoeve 3620832	
zo	3-okt	13.00	16.30	Informatiemarkt over dieren en Demo's hoefsmid en schapendrijven	Stadsboerderij Het Buitenbeest 3520624	
di	5-okt	20.00	22.00	Start cursus Ikebana, voor gevorderden	Wijkpost MeerzichtUiterwaard 29 € 42,- leden € 52,- niet-leden excl bloemen	Groei en Bloei 3411306
za	9-okt	10.00	12.00	Herfstruilbeurs	GemeentekwekerijIndustrieweg	Groei en Bloei 3411306
za	9-okt	14.00	17.00	Informatiemiddag over bomen en struiken in Oosterheem	Gezond milieuhuisPernisstraat 54	Gezond milieuhuis 06-11387963
zo	10-okt	13.00	15.30	Ecokids met thema spinnen	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippekaart IVN/Buitenbeest 3520624
zo	10-okt	13.00	16.00	Open Huis Egelopvang Zoetermeer met activiteiten	Voorweg/MeerzichtIzide bordjes	Egelopvang Z'meer 3427790
zo	10-okt	13.00	16.00	I.k.v. Dierendag Puppydag, wat kun je een puppy allemaal leren?	Stadsboerderij De Balijhoeve	De Balijhoeve 3620832
do	14-okt	20.00	20.00	Dialezing over vogels in Polen en Gambia door Bob de Lange	Wijkpost MeerzichtUiterwaard 29	Vogelwerkgroep 3163631
za	16-okt	14.00	16.00	Herfstwandeling 'De Punt, Goeree Overflakkee	Bezoekerscentrum De Grevelingen	Bomen Overleven aanmelden 0187-684079 tussen 18.00 en 19.00 of natuurgids_go@hotmail.com
za	16-okt	15.00	15.00	Onthulling informatiebrod Benthuizerplas	Benthuizerplas, bij de schanskorven	NME 3469032/9662
zo	17-okt	14.00	14.00	Herfstexcursie Struinen door het Westerpark	't Westpunt in het Westerpark	IVN 3165583
di	19-okt	10.00	15.00	Dagje stadsboerderij voor kinderen van 6 tot 12 jaar	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,- De Balijhoeve 3620832

tijd	Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
wo 20-okt 10.00 15.00	Dagje stadsboerderij voor kinderen van 6 tot 12 jaar	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,-	De Balijhoeve 3620832
do 21-okt 10.00 15.00	Dagje stadsboerderij voor kinderen van 6 tot 12 jaar	Stadsboerderij De Balijhoeve	€ 8,-	De Balijhoeve 3620832
do 21-okt 10.30 12.30	Speurtocht Madestein en Ockenburg kinderen 5-12jr	Madesteinweg 25		Bomen Overleven Dianne Spruijt 06-41211840
za 23-okt 13.30 16.00	Herfstwandeling Leidschendam	Park Rozenrust ingang Veursestraatweg 102A, Leidschendam		Bomen Overleven Ria Hoogstraat
za 23-okt 9.00 9.00	Fietstocht van Balijbos naar Dobbepas	De Balijmanege in Rokkeveen		Vogelwerkgroep 3163631
zo 24-okt 13.00 14.00	Rondleiding in de natuurtuin	't Westpunt in het Westerpark	Gratis	Natuurtuingroep 3416896/3211593
za 30-okt 10.00 12.00	Workshop bloemschikken (aanmelden!)	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29	€ 18,- leden 23,- niet-leden	Groei en Bloei 3411306
za 6-nov 10.00 15.00	Natuurwerkdag !!	Aanmelden		IVN A vd Linden 3167129
za 13-nov 11.00 12.30	Landgoed Clingendaal	Van Brienenlaan brug over de tankgracht		Bomen Overleven Monique van den Broek
zo 14-nov 13.00 16.30	Koeienscheerfeest met diverse act (onder voorbehoud!!, ivm het weer)	Stadsboerderij Het Buitenbeest		Buitenbeest 3520624
za 20-nov 10.00 12.00	Workshop wintergroene planten (aanmelden!)	Gemeentekwekerij Indu strieweg	Kosten materiaal	Groei en Bloei 3411306
zo 21-nov 13.00 15.30	Ecokids met thema egels	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippenkaart †	IVN/Buitenbeest 3520624
zo 21-nov 14.00 14.00	Spannende gezinstocht door het Noord-Aagebied	Restaurant Aa-zicht		IVN3165583
za 27-nov 10.00 12.00	Workshop bloemschikken (aanmelden!)	Wijkpost Advent Meerzicht Uiterwaard 29	€ 18,- leden 23,- niet-leden	Groei en Bloei 3411306
za 27-nov 14.00 15.30	Sinterklaaswandeling Park Rusthout	Ingang Rusthout Noordsingel		Bomen Overleven aanmelden 0187-684079 tussen 18.00 en 19.00
zo 28-nov 13.00 16.00	Sinterklaas bezoekt de stadsboerderij	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
do 9-dec 20.00 20.00	Dialezing van natuurfotograaf Chris Schenk	Wijkpost Meerzicht Uiterwaard 29		Vogelwerkgroep 3163631
zo 19-dec 10.00 12.00	Amsterdamse Waterleidingduinen	Zandvoortselaan 130a	€ 1,- per persoon, € 1,- per auto	Bomen Overleven Roel Opbroek aanmelden 0172-518929 of info@alliantie-shantih.nl
zo 19-dec 13.00 15.30	Ecokids met thema huisdieren	Stadsboerderij Het Buitenbeest	strippenkaart †	IVN/Buitenbeest 3520624

tijd	Activiteit	Verzamelen	Kosten	Organisatie
zo 26-dec 13.30 16.00	Kerstactiviteiten op De Balijhoeve	Stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
kerstva 13.00 16.00 kantie	(knutsel)activiteiten, o.a. maken van nestkastjes (zie persberichten)	Stadsboerderij Het Buitenbeest	Afhankelijk van activiteit	IVN/Buitenbeest 3520624

Website IVN <http://home.wanadoo.nl/ivn.zoetermeer/index.html>

Vogelwerkgroep <http://www.vwgzoetermeer.nl/>

Gem Zoetermeer www.zoetermeer.nl klik op bezoekers, natuur en milieu

22. Namen

REDACTIE KWARTAALBERICHT

Taeke M. de Jong (3516599)

Johan Vos (023-5280231)

Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer

Email T.M.dejong@bk.tudelft.nl

Kopij kan daar worden ingeleverd op floppy (platte tekst of Word).

Inleverdatum januarinumnummer: eind december 2004. Geschreven of getypte tekst een maand vóór deze datum inleveren.

Auteurs

Evelien van den Berg-den Hertog

	079-3213445
Hans Bieze (penningm.)	079-3421351
Rob Bolle	079-3317697
Lodewijk van Duuren	079-3214149
Arno van Berge Henegouwen	079-3211952
Annet de Jong (voorz.)	079-3422924
Taeke de Jong (secr.)	079-3516599
Tilly Kester (plv. voorz.)	079-3412605
Marianne Ketting	0599-324586
Marco Lurks	079-3510523
Jan Parmentier	079-3162672
Ben Prins	0512-350300
Fred Reeder	079-3213612
Johan Vos	023-5280231
Peter van Wely	079-3520414

23. Ik wil ook lid worden

van de Natuurgroep Zoetermeer

O > als lid á € 15,- per jaar

O > als huisgenoot-lid á € 10,- per jaar

O > als donateur á € 5,- per jaar

de leden ontvangen dit blad,
donateurs alleen het januarinumnummer

van de KNNV + afdeling Zoetermeer

O > als lid á € 50,- per jaar

O > als huisgenoot-lid á € 25,- per jaar

deze leden ontvangen dit blad, het landelijke KNNV-blad Natura en korting op de KNNV-uitgaven

.....
naam

.....
adres

.....
postcode

.....
telefoon

.....
Email

.....
handtekening

Kopij of opgave verzenden naar: Marsmanhove 2 2726 CM Zoetermeer

24. Index

A12	7	Amsterdam	11	Balij	7
aal	17	antirrhinum majus	13	Balijbos	7
acer campestre	5	arctium tomentosum	12	Balijhoeve	7
adalia bipunctata	16	argusvlinder	15	basterdwederik	8
akkerdistel	5	Aziëweg	4	beekpunge	5
akkerkokje	4	baars	17	beklierde basterdwederik	8
Ali Cohen, Ellen	18	babosa atigrada	17	Benthuizerplas	14

Berg	2	ekster	21	hanenpoot	8
Berg, Arianne van den	19	engelwortel	5	hannonia	16
Berge Henegouwen, Arno		erysimum cheiri	11	harige ratelaar	5
van	13; 15	es	5	harmonia	16
Berkelsepad	11	euphorbia exigua	12	harmonia axyridis	15; 16
bermzuring	8	euphorbia stricta	10	hazepootje	9
bezemkruid	9	fazant	20	heelblaadje	5
Binnenpark	12	Fietsersbond	19	heidelibel	15
blaartrekkende boterbloem	7	Flora- en faunawet	3	helmbloem	6
blankvoorn	17	Florazoom	14	hertsmunt	12
blauwe glazenmaker	15	fluitenkruid	5; 9	Heyermanshove	11; 12
bleekgele droogbloem	7	fuchsia	18	hippodamia convergens	16
bleke franjehoed	5; 9	gans	7	hondsdrif	5; 9
boekweit	7	ganzenvoetsoorten	7	hondspeterselie	4; 8; 9
bonte specht	5	geel nagelkruid	6	Hoogvliet, Hanneke	19
bosrank	6	geranium	18	hop	6
braam	12	geraniums	18	hopklaver	6
brandnetel	5	gevekt longkruid	6	hortensia	20
brandweerkazerne	12	geveugeld helmkruid	8; 12	hosta	18
brasem	17	geveugeld hertshooi	7	houtpantserjuffer	15
brede wespenorchis	5	gewone (rechte) rolklaver	4	IVN	19
Brekelmans, 2004	15	gewone brunel	5	jacobskruid	5
Brekelmans, F., 2004	16	gewone engelwortel	5	Johan Vos	10
Broekweg	12	gewone margriet	5	Jong, Annet de	3; 8; 19
bruine kikker	17	gewone pad	17	Jong, Taeke de	18; 19
brunel	5	gewone rolklaver	7	Jong< Annet de	9
buddleja	7	gewone tuinslak	16	kaardebol	5
Buitenpark	12	gewoon duizendblad	5; 6	karpatenklokje	4
Burggolf	19	giant garden slug	17	karper	17
Buytenpark	12; 14; 15; 16; 17	giebel	17	kattenstaart	5
Buytenwegh	10; 11; 12	gierzwaluw	6; 9	Kester, Tilly	4; 5; 11; 17
campanula carpatica	4	glanshaver	8	Kester, Tily	12
campanula porscharskyana	4	glaskruid	11	Ketting, Marianne	20
campanula rotundifolia	10	goudvis	17	kieviet	14
cardamine impatiens	12	grande limace cendrée	17	kikker	18
Ceciliagang	10	graskarper	17	kleefkruid	5
Centrum-West	12	grasklokje	10	klein glaskruid	11
citroenmelisse	6	graspieper	14	klein springzaad	9
Cohen, Ellen Ali	18	grauwe vliegenvanger	21	kleine karekiet	5
Cuppen, J. et al., 2004a	15	groene kikker	17; 21	kleine watersalamander	17
Cuppen, J. et al., 2004b	16	groene specht	5; 21	kleine wolfsmelk	12
Cuppen, J., Th. Heijerman, P.		groot glaskruid	12	klimopbremraap	4; 5; 6; 13; 14
van Wielink & A.Loomans,		groot heksenkruid	6	kneu	14
2004a	16	groot kaasjeskruid	4	KNNV	19
Cuppen, J., Th. Heijerman, P.		Groot, Adri de	3; 14; 15	knoopkruid	5; 6
van Wielink & A.Loomans,		grote aardslak	16; 17	kolibrievlinder	20
2004b	16	grote boterbloem	11	koningskaars	6
dagkoekoeksbloem	5	grote brandnetel	12	kornoelje	6
Den Haag	11	grote kaardebol	4	kraai	14
Denters, Ton	11; 13	grote kattenstaart	4	Kralingsebos	15
dichtbloemige kruidkern	11	grote kattestaart	12	Krieke, Kees van der	15
donsvoetje	6	grote Leeuwenbek	13	kroeskarper	17
donzige klit	12	grote teunisbloem	4	kroonkruid	11
duif	14	grote watereppe	4	kroos	5
duist	8	grote waterweegbree	7; 8	kropaar	8
duizendblad	5; 6	grote wederik	12	kruijklokje	4; 6
Duuren, Lodewijk van	16	grote wegslak	16	kruldistel	5
eik	15	haagwinde	6	krulzuring	8
eikenpage	15	Haarlem	11	Lange Land	4; 5
		halsbandparkiet	9	Lange, Bob de	19

lantaarntje	5	Pietersberg	13	Starrebos	6
lavendel	6	Ploeger, Henk	19	station Zoetermeer	10
Leeuwenhoeklaan	9; 11	potentilla stricta	10	stijve wolfsmelk	10
leopard slug	17	prachtklokje	4; 6	stokroos	20
lepidium densiflorum	11	Prielenbos	5; 15	tabaksplant	13
levermos	6	ranunculus lingua	11	takkenrillen	5
Leyens	5	ranunculus sceleratus	7	tengere vetmuur	6
liesgras	8	rapunzelklokje	12	Ter Wisch	20
lieveheersbeestje	15; 16	rechte ganzerik	10	tiendoornige stekelbaars	17
limax maximus	16; 17	Reeder, Fred	7; 8; 9	Tigerschnegel	17
Linden, Agnes van der	19	Regenboogsingel	11	Tintlaan	10
look zonder look	5	ridderzuring	8	Tol, Marcel van der	13; 14; 19
lotus corniculatus subsp.		riet	5; 9	Tuijlpark	7
corniculatus	7	rietgors	14	tuinkaasjeskruid	4
lysimachia vulgaris	12	rietgras	9	tuinknolparasolzwam	6
Maastricht	13	rietland	5	tureluur	7
malva sylvestris var. rosea	4	rietorchis	5	Tuyllpark	12; 15
margriet	5	rietzwenkgras	8	tweestippelig	
meerkoet	5	ringmus	20	lieveheersbeestje	16
Meerpolderdijk	9	rode waterereprijs	7	umbrosa	8
meerval	17	Rokkeveen	10; 11	veelkleurig aziatisch	
Meerzicht	4; 6	rolklaver	4	lieveheersbeestje	15
Meerzichtlaan	6	roodborsttapuit	14	veldleeuwerik	14
meidoorn	5	Rover	19	vink	14
melganzevoet	8	rugstreeppad	17	visdief	14
mentha longifolia	12	ruig klokje	4	Vlamingstraat	9
merel	5	ruisvoorn	17	vlinderstruik	6
Milieudefensie	19	schapezuring	6	volucella zonaria poda	5
moerasandoorn	5; 6; 7	scherpe boterbloem	9	Vos, Johan	4; 17
moerasdroogbloem	7	Scheveningse bos	6	vrouwenmantel	18
Mourik, Joop	12	Schiermonnikoog	4	VWZ	19
muurbloem	11	schijnpapaver	6	watermunt	5
muursla	12	schubbige boschampignon	6	watersnip	14
mycelis muralis	12	schubkarper	17	waterweegbree	15
naaktslak	16	scrophularia umbrosa subsp.		weegbree	9
Natuur- en milieu-Educatie		neesii	12	Wely, Peter van	12
Zoetermeer	22	scrophularia umbrosa subsp.		wesp	21
nicotiana	13	umbrosa	12	Westerpark	12; 19
NME-team	22	securigera varia	11	wijnruit	18
Noordhove	8; 12	Seghwaert	4; 6; 11; 12	Wildenberg	6
oeverlibel	5	segrijnslak	16	wilgenbos	5
oeverzwaluw	14	slaapmutsje	18	Wisch	20
oeverzwaluwwal	8	slakken	17	Witgeellaan	10
Olaf Palmelaan	12; 14	sleutelbloem	18	Ypenburg, Nel	14
ooievaarsbek	18	smal vlieszaad	8	Zandberg	6
Oosterheem	8; 12	smalbladig fonteinkruid	7	Zandvoort	11
oranje schijnpapaver	6	snoek	17	zanglijster	14
oreganum	6	snoekbaars	17	zeelt	17
orobanche hederæ	13	spaanse aak	5	Zeeltsloot	12
pad	18; 21	speerdistel	5	Zijlberg	6
Palmelaan	12; 14	sperwer	14	Zilverberg	6
parapluutjesmos	6	spiegelkarper	17	Zoetermeer	11
parietaria judaica	11	spotted garden slug	17	zomprus	5
parietaria officinalis	12	springbalsemien	20	zwaluw tong	7
pastinaak	5; 6	springzaadveldkers	12	zwanenbloem	7
peen	6	st Janskruid	5	zwerminktzwam	6
penningkruid	18	Stadscentrum	12; 13		
petunia	18	staminodium	12		